

**Шершанов
Лука Платонович**

здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права
Державного податкового
університету

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ**

1. Кравченко О.В., Шутяк С.В., Алексеева Є.А., Войтюк І.А. Права людини та охорона довкілля: навчальна програма дистанційного курсу для тренерів (суддів-викладачів). Львів : Вид-во «Компанія «Манускрипт»», 2018. 112 с.
2. Дроздов О., Дроздова О. Посібник за статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Право на повагу до приватного і сімейного життя. Перше видання. 83 с.
3. Вронська Г. Питання охорони довкілля в практиці ЄСПЛ та їх вплив на судову практику в Україні. 2020. URL: <https://ecolog-ua.com/news/pytannya-ohorony-dovkillya-v-praktyci-yespl-ta-yih-vplyv-na-sudovu-praktyku-v-ukrayini> (дата звернення: 10.11.2021).
4. Сапожнікова О. Розгляд Європейським Судом екологічних справ в світлі статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. 2021. URL: <https://helsinki.org.ua/articles/rozghliad-yevropeyskym-sudom-ekolohichnykh-sprav-v-svitli-statti-8-konventsii-pro-zakhyst-prav-liudyny-i-osnovopolozhnykh-svobod/> (дата звернення: 10.11.2021).
5. Шевченко Т.С., Розкладай І.Є. Рішення Європейського суду з прав людини щодо доступу до інформації. К.: Москаленко О.М., 2014. 200 с.
6. Гримковська проти України: рішення ЄСПЛ від 21 липня 2011 року, заява № 38182/03. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_729 (дата звернення: 10.11.2021).
7. Дубецька та інші проти України: рішення ЄСПЛ від 10 лютого 2011 року заява № 30499/03. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_689#Text (дата звернення: 10.11.2021).

**ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ
ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ЕКОЛОГІЧНИХ
ПРАВ ЛЮДИНИ**

Останнім часом досить гостро обговорюється питання охорони довкілля на міжнародному рівні. Зокрема дане питання розглядається: Генеральною Асамблеєю ООН, ЮНЕСКО, ВООЗ, Європейською економічною комісією, Європейським Союзом в рамках Європейського Зеленого Курсу, Європейським судом з прав людини, Всесвітнім економічним форумом, Всесвітньою метеорологічною організацією, Глобальним екологічним фондом, Всесвітнім фондом дикої природи та іншими.

В умовах сьогодення, екологічні права людей постійно порушуються, у тому числі через відсутність гарантій по їх відновленню, через недосконалу процедуру притягнення винних до відповідальності.

В контексті порушення екологічних прав, Європейським судом з прав людини визнається порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенції). Зокрема таке порушення визнається через погіршення довкілля, що негативно впливало на її особисте та сімейне життя, а також через порушення права на свободу та особисту недоторканість, права на інформацію та конфіденційність інформації, права на сприятливе екологічне середовище, права на отримання достовірної та своєчасної інформації про стан навколишнього середовища. У даному випадку стаття 8 Конвенції може застосовуватись незалежно від того ким було спричинено забруднення (чи державою, чи приватними інтересами), однак відповідальність виникає в держави через те, що держава не спроможна належним чином регулювати діяльність суб'єктів господарювання/фізичних осіб.

Важливою у формуванні механізмів захисту екологічних прав людини є практика Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Серед найбільш відомих справ: Лопес Остра ін. Іспанії (рішення від 29.12.1994), Гуерра проти Італії (рішення від 19.02.1998), Хаттон та ін. проти Великобританії (рішення від 08.07.2003), Кіртатос проти Греції (рішення від 22.05.2003), Фадеєва проти Росії (рішення від 09.06.2005), Ледяева та ін. проти Росії (рішення від 26.10.2006), Таскин та ін. проти Туреччини (рішення від 10.10.2004), Очкан та ін. проти Туреччини (рішення від 28.03.2006), Джакомеллі проти Італії (рішення від 12.11.2006), Морено Гомес проти Іспанії (рішення від 16.11.2004), Дубецька та ін. проти України (рішення від 11.02.2011), Гримковська проти України (рішення від 21.07.2011 року) [1, с. 99].

Під час розгляду справ ЄСПЛ враховує «справедливий баланс, який має бути досягнутий між конкуруючими інтересами особи та суспільства в цілому; і в обох випадках держава користується певною свободою розсуду у визначенні заходів, які необхідно вжити для забезпечення дотримання Конвенції (Пауел і Рейнер проти Сполученого Королівства (рішення 21.02.1990 року), Лопес Остра проти Іспанії (рішення від 09.12.1994 року))» [2, с. 10].

Разом з тим у своїх рішеннях ЄСПЛ також зазначає, що не може бути обґрунтованої скарги за статтею 8 Конвенції, якщо шкода, стосовно якої подається скарга, є незначною у порівнянні з екологічними ризиками, притаманними життю в кожному сучасному місті [3]. Крім того, у рішенні від 02.11.2006 року у справі «Джакомеллі проти Італії» ЄСПЛ визнав, що забруднення навколишнього середовища наражає під небезпеку право на повагу до приватного і сімейного життя, в контексті ст. 8 Конвенції, що впливає на добробут людей та перешкоджати їм користуватися їхніми будинками. Заявниця звернулася до ЄСПЛ через те, що її будинок

знаходилося на відстані 30 метрів від заводу з переробки спеціальних відходів, які є небезпечними. Крім того, заявниця констатувала, що постійних шум заводу та викиди шкідливих речовин заподіють шкоду навколишньому середовищу та людям, що проживають поблизу.

ЄСПЛ зазначив, що надання компанії ліцензій на відкриття заводу, а також надання в подальшому дозволу на переробку промислових відходів у способі їх детоксикації не супроводжувалися проведенням жодного практичного або наукового дослідження щодо впливу такої діяльності на навколишнє середовище. У даному рішенні ЄСПЛ стверджує, що держава виявилася неспроможною досягти справедливого балансу між громадськими інтересами (щоб зберегти роботу заводу з переробки токсичних відходів) та інтересу заявниці та населення в цілому щодо захисту права на повагу до житла, до приватного та сімейного життя [4].

В деяких справах ЄСПЛ визнав, що невідповідність інформації про екологічні ризики чи безпеку є порушенням статті 8 Конвенції. Наприклад, в справі «Татар проти Румунії», судом було визнано органи влади не надали належної оцінки ризикам безпеки для навколишнього середовища, викликані гірничодобувною компанією, оскільки держава повинна була надати доступ населенню до результатів досліджень у золотодобувній галузі, оскільки ненадання Урядом можливості публічного ознайомлення із результатами дослідження призвело до неможливості населення оспорити ці результати. ЄСПЛ в котрий раз звернув увагу на те, що держава зобов'язана надати можливість громадськості брати участь у прийнятті рішень щодо питань довкілля [4].

А в справі «Гуерра та інші проти Італії» суд наголосив, що сильне забруднення довкілля може впливати на добробут людей і позбавити їх можливості користуватися власним житлом, тим самим порушуючи статтю 8 Конвенції в контексті. У даній справі заявники проживали неподалік фабрики з виробництва мінеральних добрив. Протягом діяльності фабрики неодноразово ставались аварії, які призводили до викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря, через що понад дві сотні осіб були госпіталізовані із важким отруєнням миш'яком. Заявники скаржились на відсутність заходів зі зменшення рівня забруднення, високий ризик аварій та відсутності інформації про ризики та про порядок дій в разі виникнення серйозної аварії. Чим саме було порушено статті 8 Конвенції. У даному рішенні ЄСПЛ зауважив, що встановлення порядку забезпечення екологічних прав покладається саме на державу, адже держава у цій ситуації не забезпечила місцеве населення інформацією про ризики, які пов'язані з діяльністю хімічного заводу, а також не передбачила процедури отримання інформації та порядку відшкодування збитків у разі настання аварії [5, с. 85 – 86].

Що стосується України ЄСПЛ було розглянуто не багато справ. Зокрема, у справа «Гримковська проти України» та «Дубецька та інші проти України».

У першій справі Заявниця звернулася до ЄСПЛ, оскільки проживала у власному будинку по вулиці Ч. м. Краснодон, де побудовано автомагістраль М04 «Київ-Луганськ-Ізварине» через її вулицю. Через функціонування магістральної дороги, будинок Заявниці зазнав значної шкоди від вібрації та шуму; батько, мати та неповнолітній син мають численні хвороби через значне забруднення повітря вихлопними газами, вугільним пилом, що виник внаслідок залаткування вибоїн на дорозі дешевим матеріалом з вугільних шахт; також мало місце шумове забруднення, спричинене постійним рухом вантажівок [6].

ЄСПЛ визнав порушення ст. 8 Конвенції через недотриманням справедливого балансу між інтересами заявниці та інтересами суспільства, оскільки, держава не змогла довести, що до будівництва та використання дороги по вулиці Ч. в якості автомагістралі було здійснено адекватне екологічне дослідження наслідків такого використання; була відсутня можливість у заявниці впливати на процес прийняття рішень щодо використання дороги по вулиці, на якій вона проживає, як автомагістралі [6].

По іншій справі (Дубецька та інші проти України) до ЄСПЛ звернулися 11 громадян України, будинки яких розташовані недалеко від двох промислових підприємств – шахти «Візейська» ДП «Львіввугілля» та Центральної вугільно-збагачувальної фабрики «Червоноградська» ВАТ «Львівська вугільна компанія». Заявник стверджували, що діяльність цих підприємств негативно впливає на навколишнє середовище шляхом підтоплення, забруднення ґрунтових вод та повітря, а також просідання ґрунтів. Через це Заявники неодноразово звертали до органів державної влади, які, у свою чергу, не спростовували шкідливий вплив цих підприємств на навколишнє середовище та життя людей та жодним чином не впливали на роботу підприємство з метою покращення ситуації.

ЄСПЛ прийшов до висновку, що ці підприємства здійснювали діяльність не у відповідності з положеннями національного екологічного законодавства та Уряд не зміг ані сприяти переселенню заявників, ані забезпечити функціонуючу політику, щоб захистити їх від екологічних ризиків, пов'язаних з постійним проживанням у безпосередній близькості до вказаних промислових підприємств [7].

Враховуючи практику ЄСПЛ, визнати порушення екологічних прав людини можна лише в рамках статті 8 Конвенції, що безпосередньо пов'язано із правом на повагу приватного, сімейного життя та житла людей. При цьому, ЄСПЛ встановлює чи існувала обізнаність/бездіяльність з боку держави, чи була завдана шкода та чи була можливість її усунути.